

*В.А. Головенько,
канд. політ. наук*

*Valeriy A. Golovenko,
Ph.D. in Politics*

*А.Г. Зінченко,
канд. істор. наук*

*Alla G. Zinchenko,
Ph.D. in Histirics*

ГРОМАДСЬКІ СТРУКТУРИ СУЧАСНОГО МОЛОДІЖНОГО РУХУ УКРАЇНИ: СТАН ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Abstract. The author analyzes current state and main tendencies of development of modern youth movement in Ukraine. The article highlights active formation of its public structures, the identification of their place and role in the political system of the society, which have been going on during the last years.

Побудова громадянського суспільства неможлива без існування розгалуженої мережі громадських організацій, їх здатності впливати на формування і реалізацію державної політики. Громадські організації, які, охоплюючи своєю діяльністю різні сфери і рівні суспільного життя, краще розуміють сутність і специфіку відповідних соціальних проблем та шляхи їх подолання, є універсальним посередником між громадянами та державою. Присутність громадських організацій в житті суспільства є одним з показників демократичності самої держави. Останнім часом в Україні процес формування та державної реєстрації громадських організацій значно активізувався. Так, за даними Держкомстату України, якщо наприкінці 1996 р. Міністерством юстиції України було легалізовано 1047 міжнародних та всеукраїнських об'єднань громадян, з них 47 політичних партій і 1006 громадських організацій, наприкінці 2000 р. – 1376 об'єднань, з них 109 партій і 1267 громадських організацій, то на початок 2005 р. – 2173 об'єднання (це в 2,1 разу більше порівняно з 1996 р.), з них 104 партії і 2069 громадських організацій. Загальна ж кількість об'єднань громадян, включаючи місцеві осередки всіх рівнів, які існували на території України на початку 2005 р., за даними органів юстиції, становила 148 167 організації (збільшення порівняно з 2003 р. на 22,8%). Серед загальної чисельності громадських організацій, які створені і діють в Україні, молодіжні організації складають 10,5% [1, с. 7,8].

Зі становленням правової, демократичної української держави в країні формується громадянське суспільство, яке змінює форми, зміст своєї діяльності,

розширює межі співпраці з органами влади, інтеграції у міжнародні структури. Особливо це стосується громадських структур молодіжного руху, адже сама молодь є дієвим чинником суспільно-політичних процесів, авангардом громадських рухів і своєрідним каталізатором суспільних перетворень.

Усе це зумовлює потребу дослідження стану, характеру та рушійних сил як сучасного молодіжного руху, так і його історії, оскільки неможливо виважено його оцінити без глибокого вивчення коренів і джерел, без визначення як загального, закономірного, так і випадкового, епізодичного у процесі формування та становлення як самостійної складової частини структур самоорганізації українського суспільства.

Незважаючи на те, що історія молодіжного руху України має глибокі корені, вивчення проблеми все ще знаходиться в зародковому стані. Відсутні ґрунтовні дослідження щодо комплексного вивчення процесу інституціалізації українського молодіжного руху, визначення місця і ролі молодіжних об'єднань у системі політичної організації суспільства. Причому це було притаманним як для радянських часів, коли комсомольською проблематикою займалися кілька тисяч дослідників (тільки в 70-і рр. минулого століття щорічно захищалося в середньому понад 70 дисертацій щодо діяльності комсомолу, в країні постійно проводилися десятки обласних, республіканських, всесоюзних наукових конференцій, виходили сотні книг і брошур, тисячі статей про молодь [2, с. 28]), так і для сучасної української та російської ювенальної науки, коли ледь не на пальцях можна порахувати дослідників, які проводять дослідження у цій сфері (впродовж 1990–2000 рр. в Росії захистили дисертації з проблем молодіжного і дитячого руху лише 52 науковці [3, с. 19]).

Серед сучасних російських дослідників проблем реалізації державної молодіжної політики, розвитку молодіжного руху можна виділити роботи І. Ільїнського, В. Лукова, В. Криворученка, В. Долгова, О. Шаронова, А. Ковалової, Ю. Волкова, В. Добренькова, Ф. Кадарії, І. Савченка, В. Шаповалова, С. Левікової, О. Омельченко.*

Серед невеликої кількості книг, дисертацій, статей, присвячених різним аспектам цієї теми, які були підготовлені впродовж останніх 10–15 років в Україні, на особливу увагу заслуговують праці О. Корнієвського і В. Якушика „Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні” та В. Куліка, Т. Голубоцької і О. Голубоцького „Молода Україна: сучасний організований молодіж-

* Див.: *Ильинский И.М.* Молодежь и молодежная политика. Философия. История. Теория. – М.: Голос, 2001. – 696 с.; *Криворученко В.К.* В тисках сталинщины: трагедия комсомола. – М., Молодая гвардия, 1991. – 398 с.; *Долгов В.В., Криворученко В.К., Родионов В.А.* Молодежное движение в России. Кн. I: Середина XIX в. – 20-е годы XX века. – М.: Изд. „Социум”, 1997. – 202 с.; *Ковалева А.И., Луков В.А.* Социология молодежи: Теорет. вопросы. – М.: Социум, 1999. – 351 с.; *Волков Ю.Г., Добренков В.И., Кадария Ф.Д., Савченко И.П., Шаповалов В.А.* Социология молодежи: Учебн. пособ. – Ростов-н/Д.: Феникс, 2001. – 576; *Омельченко Е.* Молодежные культуры и субкультуры. – М.: Изд-во „Институт социологии РАН”, 2000. – 264 с.; *Левикова С.И.* Молодежная субкультура: Учебн. пособ. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 608 с.; Молодежные и детские общественные объединения: проблемы преемственности деятельности и исследований: Сб. докладов и выступлений. – М.: Логос, 2002. – 252 с.; Молодежь России: Тенденции, перспективы / Под ред. И.М.Ильинского, А.В.Шаронова. – М.: Молодая гвардия, 1993. – 224 с.; Молодежь: будущее России. – М.: НИЦ при Ин-те молодежи, 1995. – 238 с.

ний рух та неформальна ініціатива. Дослідження”. В останній вперше в Україні досить глибоко висвітлюється процес формування, становлення і фактори подальшого розвитку сучасного організованого молодіжного руху та неформальної молодіжної ініціативи в Україні другої половини 80-х – 90-х рр. ХХ ст.* Цікавими є дослідження В. Соколова, В. Рябіки, Ю. Поліщука, В. Барабаша, І. Андрухів, В. Прилуцького, Б. Савчука.**

У червні 2004 р. напередодні 85-річчя ЛКСМУ було презентовано досить велику за обсягами та зібраним матеріалом книжку „Комсомол України: Сто-рінки історії. Події. Портрети” [7]. І хоча авторський колектив на основі численних спогадів представників старшого покоління комсомольців, різноманітних фотоматеріалів намагаються подивитися на історію комсомолу, ЛКСМУ з висоти сьогодення, однак, як на думку авторів цієї статті, все ж таки в цій історії залишається багато „білих плям”, суб’єктивних висновків.

Останнім часом дещо позбавилася дослідницька робота щодо молодіжно-го руху на регіональному рівні. Зокрема заслуговують на увагу: „Молодіжний рух Києва: Інформаційний збірник”, „Довідник молодіжних організацій Донецчини”, „Реалізація державної молодіжної та сімейної політики в Одеській області через взаємодію з громадськими формуваннями (з досвіду роботи)”, „Молодіжний громадський рух Києва”. Проте ці видання головним чином носять лише довідковий характер.

На цьому тлі дуже вагомими є дослідження з проблем реалізації державної молодіжної політики, розвитку молодіжного руху, підготовлені протягом 1991–2005 рр. Державним інститутом проблем сім’ї та молоді. Найгрунтовнішими серед них є: В. Головенько „Український молодіжний рух у ХХ столітті (історико-політологічний аналіз основних періодів”, В. Головенько, О. Корнієвський „Український молодіжний рух: історія та сьогодення”, збірники „Молодіжний рух України: історія та сучасність” та „Молодіжний і дитячий рух в Україні: історія та генезис”.

Крім того, ДІПСМ на замовлення Міністерства України у справах сім’ї, дітей та молоді неодноразово готував довідники про стан молодіжного руху в Україні. Так, у 1996 р. було підготовлено видання „Молодіжний рух України.

* Див.: *Корнієвський О.А., Якушик В.М.* Молодіжний рух та політичні об’єднання в сучасній Україні. – К.: Київське братство, 1997. – 132 с.; *Кулік В., Голубоцька Т., Голубоцький О.* Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива: Дослідження. – К.: Центр дослідження проблем громадян. суспільства, 2000. – 460 с.

** *Соколов В.Н., Рябіка В. Л.* Молодежь Украины: вчера, сегодня, завтра. – Одесса: „Маяк”, 1998. – 152 с.; *Поліщук Ю. Й.* Моральне виховання в контексті соціально-педагогічної діяльності сучасних молодіжних об’єднань. – Тернопіль: Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Івасюка, 1999. – 114 с.; *Поліщук Ю. Й.* Сучасне молодіжне об’єднання як соціально-педагогічна система. – Тернопіль: Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Івасюка, 1999. – 114 с.; *Барабаш В.В.* Інституціоналізація сучасного молодіжного руху України: тенденції та проблеми. Автореф. дис... канд. соціол. наук. – Х., 2004. – 24 с.; *Андрусів І.О.* Західноукраїнські молодіжні товариства „Сокіл”, „Січ”, „Пласт”, „Луг”. – Івано-Франківськ: Держ. архів Івано-Франківської обл., 1992. – 79 с.; *Прилуцький В.І.* Небільшовицькі молодіжні об’єднання в УСРР в 20-і роки. – К.: Ін-т історії НАН України, 1993. – 86 с.; *Савчук Б.* Український Пласт. 1911–1939. – Івано-Франківськ: „Лілея-НВ”, 1996. – 268 с.

Довідник. Частина I”, у 1997 р. – „Сучасний молодіжний рух України: Довідник”, у 1998 р. – „Молодіжний рух в Україні: Довідник”, у 2002 р. – „Молодіжний рух в Україні-2002: Довідник” та у 2005 р. „Молодіжний рух в Україні – 2005: Довідник”.

Інформативний матеріал про становлення молодіжного руху в Україні на сучасному етапі міститься у відповідних розділах щорічних доповідей Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України „Про становище молоді в Україні”, підготовлених та виданих Державним інститутом проблем сім’ї та молоді за підсумками 1997–2004 рр.*

В Інституті також було реалізовано низку науково-дослідних проєктів з проблем молодіжного руху. Серед них: „Сучасні тенденції та генезис розвитку молодіжного руху в Україні” (1992 р.), „Історичний досвід становлення та сучасні тенденції розвитку молодіжного руху в Україні” (1993 р.), „Правова інституціалізація українського молодіжного руху: історія та сучасність” (1994–1995 рр.), „Гене́за молодіжного руху України (особливості регіонального розвитку)” (1995–1997 рр.), „Особливості становлення та розвитку молодіжного руху в Україні на етапі формування нової державності” (1995 р.), „Основні тенденції та особливості розвитку молодіжного руху в Україні за сучасної доби” (1997 р.), „Методичні рекомендації щодо розробки та впровадження молодіжними громадськими організаціями соціальних проєктів” (2004 р).

У цій статті авторами у першу чергу використані матеріали вищеназваних досліджень.

Вивчення історії та сучасного стану українського молодіжного руху довело, що дослідження проблем молодіжного руху як в цілому, так і його українського аналогу зокрема потребує вирішення певних теоретичних та концептуальних проблем. Усі визначення, які існують в юнології стосовно молодіжного руху, не повною мірою оцінюють це складне явище, і головним чином через те, що поняття „молодіжний рух” зазвичай пов’язується лише з громадською, самодіяльною активністю молоді.

Звичайно, молодь, як й інші соціальні групи, виявляє свою активність через організовані громадські структури, але, враховуючи особливе місце молоді як специфічної соціально-демографічної групи населення (молодь, з одного боку, відіграє значну роль в житті суспільства, є чи не найактивнішою його частиною, а з іншого – вона одна з найбільш незахищених, уразливих його категорій), необхідно підкреслити, що суспільство майже завжди намагалося

* Див.: Діяльність громадських молодіжних та дитячих організацій // Про становище молоді в Україні (за підсумками 1998 року) : Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України / О.М. Балакірева, О.А. Ганюков, В.А. Головенько та ін. – К.: PrintXPress, 1999. – С. 87–98; Діяльність молодіжних і дитячих громадських організацій // Про становище молоді в Україні (за підсумками 1999 р.) : Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України / О.М. Балакірева, М.Ю. Варбан, О.А. Ганюков, В.А. Головенько та ін. – К.: УІСД, 2000. – С. 71–82; Становлення та тенденції розвитку громадських молодіжних і дитячих об’єднань на сучасному етапі // Нове покоління незалежної України (1991–2001 роки) : Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 р.) / Кол. авторів: В.А. Головенько та О.О. Яременко (керівники) та ін. – К.: Держ. ін-т проблем сім’ї та молоді, 2002. – С. 107–120.

проводити стосовно молодих людей так звану молодіжну політику (найбільшої інтенсивності, цілеспрямованості вона набула у ХХ ст.). Це зумовлює необхідність існування певного механізму реалізації цієї політики, який називаємо молодіжним рухом. Його прояви, структури присутні практично у всіх формах політичної і соціальної організації суспільства, що дає право науковцям Інституту на порівняння молодіжного руху зі своєрідною політичною системою молоді. Як і в політичній системі суспільства в цілому, можемо чітко виділити в молодіжному русі такі основні складові його підсистеми, як інституціональну (або організаційно-інституціональну), регулятивну (або нормативну) та комунікативну (або інформаційну). Детальний аналіз сучасного стану цих підсистем було, зокрема, зроблено у першому числі журналу „Український соціум” за 2002 р. [5, с. 71–80].

У цій статті автори ставлять собі за мету проаналізувати деякі аспекти стану та перспектив розвитку інституціональної підсистеми сучасного молодіжного руху України, зокрема молодіжних і дитячих громадських об’єднань, акцентуючи увагу на формах і механізмах їх взаємодії з органами державної влади в Україні.

Перше, на що необхідно звернути увагу, це те, що останнім часом досить активно зростає кількість зареєстрованих відповідно до чинного законодавства громадських молодіжних та дитячих об’єднань. При цьому це підтверджують як матеріали Мінсім’ямолодьспорту так і Держкомстату України (див. табл. 1). Цифри дещо відрізняються тому, що Мінсім’ямолодьспорту у першу чергу звертає увагу на ті організації, які співпрацюють з державними органами, а Держкомстат називає ті об’єднання, які відповідним чином перед ним звітуються. Так от, за даними Держкомстату України, якщо з 1995 р. по 2000 р. кількість всеукраїнських молодіжних та дитячих об’єднань зросла майже удвічі, то з 2000 р. по 2005 р. – втричі.

Таблиця 1

Кількість міжнародних та всеукраїнських громадських молодіжних і дитячих організацій, зареєстрованих відповідно до чинного законодавства за станом на 1 січня кожного року (за даними Мінсім’ямолодьспорту та Держкомстату)

Рік	К-ть молодіжних об’єднань за даними Держкомстату	К-ть молодіжних об’єднань за даними Мінсім’ямолодьспорту
1994	23	24
1995	26	28
1996	30	35
1997	37	46
1998	42	52
1999	59	66
2000	47	79
2001	64	80
2002	89	97
2003	105	109
2004	122	114
2005	141	124

Поглиблюється процес становлення структур громадських молодіжних та дитячих об'єднань на місцевому рівні. Наприкінці 1998 р. в Україні було трохи більше 500 об'єднань з обласним і понад 1000 – з районним та міським статусом [6, с. 73]. На початок 2000 р. було зареєстровано 302 обласних відділення всеукраїнських організацій, 587 обласних молодіжних і дитячих організацій. На міському та районному рівнях діяло 2054 громадські молодіжні та дитячі структури [7, с. 73]. За даними Держкомстату України, на 1 січня 2005 р. кількість легалізованих громадських об'єднань молоді та дітей на місцевому рівні становила 6593, або у 4,4 разу більше, ніж у 1998 р. [1, с. 16].

Таке зростання громадських молодіжних об'єднань значною мірою обумовлюється, на думку авторів, тим, що як населення в цілому, так і молодь зокрема виявляють їм досить високу довіру. Так, за даними соціологічних досліджень, які проводять за моніторинговою стратегією „Український інститут соціальних досліджень” (УІСД) та Центр „Соціальний моніторинг” (ЦСМ) впродовж останніх років, сума відповідей „Повністю довіряю” та „Скоріше, довіряю, ніж ні” серед респондентів віком від 18 до 28 років стосовно органів влади та основних соціальних інститутів показує, що молодь постійно більше довіряє молодіжним організаціям, ніж, наприклад, Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, політичним партіям (див. табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка рівня довіри молоді віком від 18 до 28 років до органів влади, %
(сума відповідей „Повністю довіряю” та „Скоріше, довіряю, ніж ні”)**

	05. 2002	06. 2003	05. 2004	05. 2005	01. 2006
Президенту України	24	23	24	64	39
Прем'єр-міністру України	39	33	34	58	33
Кабінету Міністрів України	30	25	28	48	27
Верховній Раді України	24	21	22	38	24
Політичним партіям	21	18	16	28	21
Молодіжним організаціям	40	34	44	51	47

Попри кількісне зростання молодіжних та дитячих громадських організацій, чисельність дітей та молоді, які є їх членами, залишається досить низькою – 2–3% від загальної кількості молоді. Це, зокрема, підтверджують результати соціологічних досліджень. За даними моніторингового дослідження громадської думки населення України, що проводиться Державним інститутом проблем сім'ї та молоді з 1992 р., у травні 1993 р. 3% молодих людей зазначили, що вони є членами громадських молодіжних організацій, у червні 1994 р. – 1%, у жовтні 1995 р. – 5%, у вересні 1999 р. – 3%, у травні 2000 р. – 2%, у вересні 2001 – 3% [8, с. 95]. Така ж тенденція збереглася й у 2004 р. За результатами опитування молоді у червні 2004 р., тільки 1% сільської молоді і 3% міської молоді заявили, що вони є членами громадських молодіжних організацій. Залученість до діяльності громадських молодіжних організацій молодих людей є майже вдвічі меншим, ніж залученість населення країни до громадських об'єднань в цілому: за результатами загальнонаціонального опитування, проведеного Фондом „Демократичні

ініціативи” у січні 2006 р., 6,7% населення країни заявили, що особисто беруть участь у діяльності громадських організацій [9, с. 44].

Негативно впливає на залучення молоді до молодіжних громадських організацій той факт, що молоді люди і населення в цілому недостатньо обізнані з їхньою діяльністю. Проте певні позитивні зміни спостерігаються. Так, у 2000 р. тільки 2% молоді іноді відвідували заходи молодіжних громадських організацій, 7% – дізнавалися про їхню діяльність із засобів масової інформації, а 19% – знали, що такі організації існують [10, с. 168]. А відповідно до опитування молоді, проведеного Державним інститутом проблем сім’ї та молоді спільно з УІСД у червні 2004 р., вже 5% сільської і 7% міської молоді інколи відвідували заходи, дізнавалися про їхню діяльність із засобів масової інформації відповідно 19 і 24% молодих людей, знали про їх існування 39% молоді, яка мешкає в сільській місцевості, і 40% молодих мешканців міст.

Розширення міжнародних контактів України з іншими країнами сприяє збільшенню кількості організацій, що спрямовують свою діяльність на розвиток міжнародного молодіжного співробітництва. Так, якщо у 2000 р. 4 громадські молодіжні і дитячі об’єднання мали статус міжнародних, то на початок 2005 р. – уже 11 [1, с. 12]. Проте, все таки більшою мірою спостерігається процес регіоналізації молодіжного руху. Дуже часто на місцях громадські молодіжні та дитячі об’єднання більше представлені регіональними, місцевими структурами, ніж всеукраїнськими. Так, на початок 2005 р. із 6593 місцевих організацій 4186 були саме такими [1, с. 16].

Процес регіоналізації в цілому позитивне явище, оскільки сприяє відповідному спрямуванню соціальної політики, наближує молодіжні і дитячі громадські об’єднання до особистості, вирішення її проблем. Це також відповідає загальносвітовим тенденціям: наприклад, у Данії – 86%, Німеччині, Великій Британії, Бельгії – 60% членів молодіжних організацій працюють саме в таких структурах [11, р. 90].

Однак масштаби поширення громадських молодіжних і дитячих об’єднань у різних регіонах неодинакові. Наприклад, якщо в Донецькій області за станом на 1.01. 2005 р. було зареєстровано 690 дитячих та молодіжних організацій, у Дніпропетровській області – 420, у м. Києві – 413, у Львівській області – 375, у Харківській області – 357, то в Хмельницькій області – 144, у Тернопільській області – 135, у Чернівецькій області – 117 [1, с. 22, 24].

Складне соціально-економічне становище країни призвело до того, що, на думку самої молоді, діяльність більшості молодіжних громадських організацій має спрямовуватись насамперед на розв’язання соціальних проблем дітей та молоді. Як свідчать результати дослідження ДІПСМ/УІСД „Молодь України: червень 2004 р.”, таку спрямованість діяльності молодіжних об’єднань як першочергову підтримує кожен четвертий молодий житель сільської місцевості і майже кожен третій молодий міський житель (див. табл. 3).

Наступними за важливістю для молоді міста є об’єднання, які займаються організацією дозвілля та вихованням молоді. Для молоді, яка проживає на селі, оцінки потреби в такого роду організаціях розташувалися у зворотному напрямі – друге місце за важливістю посіли об’єднання, які займаються вихованням

молоді, а на третьому – організацією дозвілля. У міській молоді виникає потреба в молодіжних організаціях, які займаються підтримкою підприємницької діяльності молоді. Сільська молодь, поряд з підтримкою підприємницької діяльності, не менш важливою вважає функціонування екологічних молодіжних об'єднань. Дослідження засвідчує, що молодь міста і села, попри деякі незначні розбіжності, в основному однаково окреслює напрями діяльності молодіжних громадських організацій. В той же час 3% опитаної молоді вважає, що молодіжні громадські організації взагалі не потрібні, незалежно від того, якими проблемами ці організації опікуються.

Таблиця 3

Розподіл відповідей на запитання „Як Ви вважаєте, які молодіжні організації потрібні сьогодні перш за все?”

	Місто	Село
Організації, створені для розв'язання соціальних проблем молоді	29	25
Молодіжні організації, що займаються перш за все організацією дозвілля молоді	21	16
Молодіжні організації, що займаються перш за все вихованням молоді	18	23
Організації, які підтримують молодь, що займається підприємницькою діяльністю	10	7
Екологічні молодіжні об'єднання	4	7
Політичні організації молоді	4	1
Молодіжні організації на зразок комсомолу	3	4
Молодіжні профспілки	3	5
Ніякі не потрібні	3	3
Релігійні молодіжні організації	1	2
Інші	0	1
<i>Важко відповісти</i>	4	5

Усе це значною мірою відображається на практичній роботі молодіжних і дитячих громадських організацій. За матеріалами досліджень, проведених ДІПСМ у 2005 р., з 2219 місцевих молодіжних та дитячих громадських організацій, з якими активно співпрацюють управління у справах сім'ї та молоді АР Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, значна частина організацій (430) зазначила, що напрям їх діяльності – соціальний. Інші організації за напрямом їхньої роботи розподілилися таким чином: політичні – 331, спортивно-оздоровчі – 236, підтримки творчого та інтелектуального розвитку – 163, виховні – 110, благодійні – 84, правові – 81, патріотичні – 80, екологічні – 76 тощо.

Є певні особливості в напрямках діяльності і в регіональному розрізі. Політичні громадські організації молоді наявні у всіх областях, але найбільше їх у Південному та Східному регіонах країни: в Кіровоградській області вони становлять 24% від загальної кількості всіх молодіжних та дитячих організацій області, у Дніпропетровській – 22%, в Херсонській – 21%, у Луганській – 18%.

Громадських організацій патріотичного напрямку найбільше в Західному регіоні: серед усіх дитячих і молодіжних об'єднань у Рівненській області їх 14%, у Львівській – 13%, у Тернопільській – 9%, в Хмельницькій – 6%.

Популярними серед молоді є спортивно-оздоровчі організації. Найбільше їх у Донецькій (28 організацій, що становить 14% від загальної кількості організацій, які діють в області), Хмельницькій областях (21 організація, або 18% від загалу) та м. Києві (21 організація, або 23%). По 13–15 таких організацій діють у Херсонській, Чернігівській, Тернопільській, Сумській, Львівській, Луганській, Закарпатській, Житомирській та Дніпропетровській областях.

Щодо регіонального розміщення студентських організацій, то слід зазначити, що їх розподіл більш рівномірний (по 2–4 в області), ніж організацій іншого спрямування. А найбільше їх у Донецькій (6) та в Одеській (8) областях.

Аналіз діяльності громадських молодіжних об'єднань засвідчує, що деякі з них можуть представляти інтереси однієї із соціально-демографічних груп молоді певного політичного чи професійного напрямку. Наприклад, на всеукраїнському рівні інтереси певних соціальних та політичних груп представлені таким чином:

- студентської молоді – 6 організацій;
- селянської молоді – 4 організації;
- підприємницької ініціативи молоді – 5 організацій;
- соціал-демократичного напрямку – 6 організацій.

Певним показником життєздатності молодіжних та дитячих організацій є їх співпраця з органами державної влади і, в першу чергу, з тими, до компетенції яких віднесені питання соціальної підтримки та розвитку інституту сім'ї, дітей та молоді.

Останніми роками ця співпраця значно активізувалася шляхом залучення молодіжних громадських організацій до розробки національних молодіжних програм, до участі в реалізації спільних заходів, до роботи в дорадчих органах, конкурсних комісіях тощо.

Молодіжні громадські організації взяли активну участь у розробці Загальнодержавної програми підтримки молоді на 2004–2008 роки, проекту Загальнодержавної програми патріотичного виховання молоді на 2004–2008 роки. 25 представників молодіжних і дитячих громадських організацій входять до складу Національної ради з питань молодіжної політики при Президентові України, 5 осіб – до конкурсної комісії з розгляду проектів програм, розроблених громадськими організаціями, стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї. З 2002 р. практично всі керівники центральних органів виконавчої влади мають радників з питань молодіжної політики з числа представників молодіжних громадських організацій.

Громадські молодіжні і дитячі об'єднання співпрацюють з Комітетом Верховної Ради України з питань молодіжної політики, фізичної культури, спорту і туризму. До складу Комітету Верховної Ради України входять 2 лідери громадських молодіжних організацій.

Упродовж останніх років активно співпрацюють з Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту понад 80 всеукраїнських громадських молодіж-

них і дитячих об'єднань. На місцевому рівні склалася тісна співпраця між уп-
равліннями та відділами у справах сім'ї та молоді обласних і районних держав-
них адміністрацій і майже 2,5 тис. організацій молоді та дітей. За матеріалами
досліджень ДПКСМ, у 2005 р. найбільше молодіжних та дитячих громадських
організацій активно співпрацювало з органами державної влади в Донецькій
(193), Херсонській (157), Дніпропетровській (151), Житомирській (148)
Чернігівській (147) областях, а найменше – в АР Крим (30), у Чернівецькій (27),
Харківській (38), Вінницькій (44) областях.

В умовах демократії держава зацікавлена в розвитку громадянського су-
спільства, в т. ч. молодіжного руху. Це об'єктивна умова, оскільки розв'язання
соціальних проблем молоді можливе такими шляхами:

- зусиллями самої держави, тобто за патерналістською моделлю;
- спільними зусиллями органів державної влади та громадських органі-
зацій, тобто за моделлю державної підтримки ініціатив молоді.

Співпраця органів державної влади і молодіжних організацій – це спосіб
залучення молоді до розбудови держави, використання потенціалу молоді як в
інтересах суспільства, конкретного регіону, так і на благо кожного з молодих
людей.

Сучасна державна молодіжна політика в Україні сприяє створенню й діяль-
ності молодіжних та дитячих громадських організацій.

По-перше, в Україні продовжує активно формуватися законодавча база
діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій. Прийняті Декла-
рація „Про Загальні засади державної молодіжної політики” (1992 р.), Закони
України „Про сприяння становленню та розвитку молоді в Україні” (1993 р.),
„Про молодіжні та дитячі громадські організації” (1998 р.), „Про Загальнодер-
жавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки” (2003 р.). Окрім цих
базових законів, прийнято низку законодавчих актів, що регламентують поря-
док здійснення державної молодіжної політики в цілому, визначають напрями
діяльності громадських молодіжних і дитячих організацій.

По-друге, діє механізм надання фінансової підтримки молодіжним гро-
мадським організаціям у реалізації їхніх програм (для організацій всеукраїнсь-
кого рівня ці кошти щорічно передбачаються у Державному бюджеті України,
для регіональних організацій – у місцевих бюджетах), передбачена пільгова си-
стема їх оподаткування як неприбуткових організацій, здійснюється державна
інформаційно-методична підтримка.

Однією з форм державної підтримки молодіжних громадських організацій
є фінансування проектів, які ними реалізуються і спрямовані на розв'язання
соціальних проблем дітей та молоді. З Державного бюджету України 2004 р. на
це було виділено 12 млн. грн., у 2005 р. – 11,6 млн. грн. У 2004 р. 88, у 2005 р. 84
всеукраїнських молодіжних і дитячих об'єднань взяли участь у конкурсі про-
ектів програм, надавши на розгляд конкурсної комісії відповідно 268 і 329 про-
ектів програм. Цим вони задекларували спроможність внести свій вклад у роз-
в'язання соціальних проблем дітей і молоді.

Підсумовуючи вищевикладене, слід виділити такі характерні особливості розвитку сучасного молодіжного руху в Україні:

- у населення України, зокрема серед молоді залишається досить високим рейтинг довіри до громадських молодіжних і дитячих об'єднань;
- з кожним роком стають все більш різноманітними напрями діяльності громадських об'єднань молоді та дітей, зростає їх кількість;
- переважна більшість молодіжних організацій діє на місцевому рівні;
- продовжує залишатися територіальна нерівномірність поширеності громадських організацій;
- попри зростання кількості громадських організацій, залишається доволі низькою участь дітей та молоді в їх діяльності;
- посилюється процес взаємодії громадських молодіжних і дитячих організацій з органами державної влади.

Слід також зазначити, що з розвитком громадянського суспільства співпраця органів державної влади та громадських організацій має постійно розвиватися і вдосконалюватися. Це вже аксіома. Однак цей процес ставить перед громадським рухом завдання підвищення його дієздатності, розширення чисельності громадських організацій та створення сильних громадських об'єднань, здатних впливати на державні органи.

-
1. Громадські організації в Україні : Стат. бюлетень.— К.: Держ. комітет статистики, 2005. — 162 с.
  2. *Ильинский И.М.* ВЛКСМ в политической системе советского общества. — М.: Молодая гвардия, 1981.— 239 с.
  3. *Луков В. А.* Теоретические и методологические основы изучения молодежного и детского движения // Молодежные и детские общественные объединения: проблемы преемственности деятельности и исследований : Сб. докладов и выступлений. — М.:Логос, 2002. — С. 17—31.
  4. Комсомол України: Сторінки історії. Події. Портрети. — К.: Концерн „Видавн. дім „Ін Юре”, 2004. — 716 с.
  5. *Головенько В.А.* Проблеми розвитку українського молодіжного руху на сучасному етапі // Український соціум: соціологічні дослідження та моніторинг соціальної політики. — 2002. — № 1. — С. 71—80.
  6. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1999 року): Щорічна доповідь Президентіві України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. — К.: Укр. ін-т соціальних досліджень, 2000. — 159 с.
  7. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1999 року): Щорічна доповідь Президентіві України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. — К.: Укр. ін-т соціальних досліджень, 2000. — 159 с.
  8. Третій сектор в Україні: проблеми становлення / М.Ф. Шевченко (кер. авт. кол.), В.А. Головенько, Ю.М. Галустьян та ін. — К.: УІСД, 2001
  9. Вибори 2006. // Новий кур'єр. Спеціаліз. вип. — 2006. — Берез.
  10. Молодь України у дзеркалі соціології / Заг. ред. О. Балакіревої і О. Яременка. — К.: УІСД, 2001. — 210 с.
  11. Report on youth policies in Spain. — Madrid: Instituto de la Juventud, 2000. — 215 p.